

21620

P E W N A

Oyczyzny Obrona

21636

W granicach wewnętrznego Pokoju Ziemiaków

UTRZYMUJĄCA

Z BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

To jest.

SPRAWIEDLIWOSC

ŹASNIE OSWIECONEGO TRYBUNAŁU KORONNEGO

Ná Prawach gruntownie

O S A D Z O N A.

Zá Prezydencyi

ŹASNIE WIELMOŻNEGO y NAJPRZEWIELEBNIYSZEGO

JEGO MOŚCI XIEDZA

BALTAZARA
WILXYCKIEGO

KANCLERZA GNIĘŻNINSKIEGO, KANONIKA POZNANSKIE-
GO PROBOSZCZA PIOTRKOWSKIEGO. &c. &c.

ŹASNIE OSWIECONEGO TRYBUNAŁU KORONNEGO

P R E Z Y D E N T A.

Ná Soleńney Wotywie

w Kościele Lubelskim SOCIETATIS JESU.

Kázaniem, názáitrz po Oktawie Wielkonocney

REPREZENTOWANA.

Przez

X. JANA STARZYNSKIEGO Soc: JESU.

Tegoż Kościoła Káznodzicis.

Roku

Ogłoszenia pokoju w Bethleem.

1727.

Zpozwoleniem Starszych.

w Drukarni J. K. M. Kollegium Sandomirskiego Societatis JESU.

Erit opus Justitiæ Pax, & cultus Justitiæ silentium,
& securitas usq; in sempiternum. Et sedebit populus
meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fi-
diciæ, & in requie opulenta. *Isaie. 32.*

Justitia & Pax, osculatæ sunt. *Psal. 84.*

Judicabit pauperem populi, & salvos faciet filios
pauperum, & humiliabit calumniatorem. Et perma-
nebit cum sole & ante lunam in generatione, & ge-
nerationem. *Psal. 71.*

Ad salutem, vitamq; hominum quietam, inventæ
sunt leges; sine quibus, nec domus ulla, nec Civi-
tas, nec Regnum, nec hominum universonum genus
stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus es-
se potest. *Lochowski in Reg. Juris.*

Leges sunt, quæ nos in summa tranquillitate cu-
stodiunt. *Idem. Ibidem.*

Do
 IASNIE WIELMOZNEGO, y NAYPRZEWIELEBNIETSZEGO
 J. M. Ci. X. BALCERA
 WILXICKIEGO.
 KANCLERZA GNIEZNIENSKIEGO
 KANONIKA POZNANSKIEGO
 PROBOSZCZA PIOTRKOWSKIEGO &c. &c.
 I. O. Trybunatu Koronnego
 PREZYDENTA.

*K*oronnego Trybunatu Sprawiedliwość, pewna we-
 wnetrznego Oyczyzny pokoiu, obrone, do pokoiu
 twego wnosze, do Prałackiey podaie reki I. W.
 y Nayprzewielebniejszy M. Ci. Dobrodzieiu. Pod-
 pisz pokoy ten Vindice legum dexterâ, Wielki
 po trzykroć Prezydencie. Podpisz Polski Likur-
 gu tą reka, na ktorey palcâch Koronne umiesz
 prawo. Tą mowie reka wewnetrzny Oyczyzny
 pokoy podpisz, wielki w krotce Insulacie, ktora Dyecezye, przy dâniu
 Pasterskiego pokoiu błogostâwić, Oyczyzny câłość zdrowâ radâ Eccle-
 siae y Magni Consilii Angelus piastowâc bedziesz. Ogłôś pokoy ten
 Metropolii Gnieznienskiey W. Kanclerzu; â nieudolnâ Kâznodziei mo-
 we, głôsnâ na świat Polski, Pańskiego Imienia wspieray sławâ. Swiato-
 bliwe zaś Prałackich Honorow Adyta, czyli nie sâ uspokoionych Oyczy-
 zny Ziemianow reclinatorium? Rezydencya Piotrkowska, to druga lu-
 diciaria stuba, w ktorey y oprócz Deputackiey funkcyi, intricatissima
 litigantium jura, dexteritate Tua tak ułatwiasz, racyami przema-
 gasz, powaga utwierdzasz, do zgody szcześliwie nakłaniasz, ze wie-
 dnym Prałacie Trybunatu compendium, y summam, choć przeciwne
 strony uznawaiâ. Ziad Cie drudzy v. iam legum Epitomen, drudzy
 ustawicznym, y bez charakteru, Prezydentem, wszyscy Civium, Patriæ
 Pacificatorem sławia. Iakosz Herbowny WILXYCKICH Nalecz,
 nie tylko w Marsowym Polu, przez Wielkich Antenatow Twoich krwa-
 we Oyczyzny rany alligare, ale y Animorum vulneca, y rozroznione

Ovid.

Iurium contrarietate serca, in Societatis vinculum colligere, y *Wz* zlem swoim potrafi zkombinować. Nie tylko woennym przewity lau-rem Herbowny Wasz Nalecz, ale ypacis oleâ, ktora triumphis innume-ris potior, ozdobiony. Bo Sago & Toga Stawne Iásnie Wielmoznego Domu Imie, bitnego Marsa, tak z mądraz z kolligował Minerwa; że in utraq; arena: & certare pares, & respondere parati; dokument se-cuturæ posteritati daiar; że Oyczysty *WILXICKICH* Nalecz, Uno tenet omnia nexu. Et quæ divisa beatos efficiunt, collecta tenet. Iáko zaś wewnetrznego Oyczyzny pokoiu obronę Keronna Sprawie-dliwość; tak æquali jure, tegoż pokoiu fundamentem Religia, y Honor Boski; Utriusq; fortis assertor, utriusq; Czeli Atlas iestés *I. W. Pra-tacie*. Głową ad Clavum Iustitiæ siedzac Rzeczpospolita bronisz, boyna reka publicæ felicitatis zakładasz fundamenta niespracowany o Honor Boski Zelancie. Nie wspomynam bowiem decorem Domus DEI w zleconych Pastoralu curæ Kościotach; bo Krolewskie *BALTAZA-RA* Imie, nie tylko Virtutibus æquas, y recte factis imples Magni mensuram Nominis, ale w tym ieszcze przewyszszasz, że nie w ubo-giey stáience, ale Twoią boynością ozdobionych, żarliwością erygowa-nych Swiatyniach *BOGU* Twoiemu oddajesz adoracyę. Nieśmiertel-nym, y Fundatorskiej Iaski Twoiey y obligacyi Iezuickiey kolosem, y O-belizkiem Piotrkowska Bazylika, to Polskie, ale magnificencyą rowne Rzymskiemu Pacis Templum minimæ Societati otwiera pole, ná kto-rym Boskiemu y Twemu Honorowi powinna militare. Ná tych ota-rzach æternæ gratitudinis Sacramentum dicit Fundatorowi swemu. Ná ścianach nieśmiertelnym charakterem, ktory, y owa śmierć, co Sa-xis Nominibusq; venit, nie zgluznie; żarliwość Twoie o Honor Bo-ski rysujemy. O to w tym Kościele proszac, aby iákoś iest tey Swia-tyni Boskiej Fundatorem, tak był y Konsekratorem. *Wiec I. W. Do-brodźciu* kiedy Sprawiedliwością Prezydencką bronisz, Prałacką Swiatobliwością kiedy publicam fundujesz felicitatrm; y te Kázno-dzieyską, ná Twoiey Iasce y boyności usundowaną wewnetrznego Oy-cyżny pokoiu obronę, obron; á powaga Twoią Zoilorum livori eripe Oto Supplikuie.

Jaśnie Wielmoznego y Nayprzewie-
lebnieyszego Pána y Dobrodźcieia

Nayniższy Stugá

X. J. S. S. J.

3
Jásnie Wielmożny y Nayprzewielebnieyszy J. M. X.

BALTAZAR WILXYCKI.

Nominat do Infuły Suffraganii Poznańskiej, Kánclerz Gnieźniński
Archidyakon Poznański, Proboszcz Piotrkowski, &c. &c.

Jásnie Oświecocoego Trybunału Głownego Koronnego.

P R E Z Y D E N T.

Jásnie Wielmożny I. M. P.

F R A N C I S Z E K

z Potoká

P O T O C K I.

Bełski Robczycki &c. &c. STAROSTA.

Jásnie Oświecocoego Trybunału Głownego Koronnego

M A R S Z A Ł E K.

C O L L E G I U M D U C H O W N Ę.

z Kápituly Gnieźnińskiej

Jásnie Wielmożny J. M. X.

F R A N C I S Z E K

R A C Z Y N S K I.

Kánonik Gnieźniński y Poznański J. O. Trybunału Koronnego

Vice - **P R E Z Y D E N T.**

z Kápituly Lwowskiej.

I. W. y Nayprzewielebnieyszy I. M. C. X. HIERONIM IEŁOWICKI, Bi-
skup Pellenński, Suffragan, Proboszcz y Officyał Archidiecezyi Lwowskiej.

z Kápituly Krakowskiej.

I. W. I. M. C. X. SEBASTYAN KOMESKI KUSTCZ Krakowski, Dzie-
kan Kutáwski, Kánonik Gnieźniński.

I. W. I. M. C. X. ADAM KOMOROWSKI Kanclerz Krakowski.

z Kápituly Kazawskiej.

I. W. I. M. C. X. WOYGIECH MIŁACZEWSKI Kánonik Kutáwski.

z Kápituly Poznańskiej.

I. W. I. M. C. X. MICHAŁ ZAKRZEWSKI Kánonik Poznański.

z Kápituly Płockiej.

I. W. I. M. C. X. ZYGMUNT RUSZKOWSKI Kánonik Płocki.

z Kápituly Łuckiej.

I. W. I. M. C. X. ANTONI SZASZOWSKI, Dziekan Łucki, Officyał Brze-
ski W. X. L.

z Kápituly Przemyśkiej.

I. W. I. M. C. X. JAN WYBRANOWSKI, Przemyski y Kiiowski Kánonik
Z Kápituły Chełmińskiej.

I. W. I. M. C. X. PAWEŁ SZCZUKA, Kánonik Chełmiński.
Z Kápituły Chełmskiej.

I. W. I. M. C. X. WALENTY CHLEBOWSKI, Kánonik Chełmski, Archi-
dyákon y Officyał Lubelski.
Z Kápituły Kijowskiej.

I. W. I. M. C. X. ŁUKAŚZ ZŁOWOCKI, Proboszcz Kiiowski.
Z Kápituły Kámienieckiej.

I. W. I. M. C. X. JOZEF GŁOGOWSKI, Kánonik Przemyski y Kámie-
niecki.

COLLEGIUM SWIECKIE.

Z Woiewodztwa Ruskiego.

Jásnie Wielmożny I. M. C. Pan.

MICHAŁ RZEWUSKI.

Stároftá Wyszynski, Pulkownik J. K. MCI y Rzeczypospolitey. J. O.
Trybunału Koronnego Głownego Vice MARSZAŁEK.

Z Woiewodztwa Krákovskiego.

I. W. I. M. P. STANISŁAW DOBINSKI, Burgrábía Krákowski.

I. W. I. M. P. ADAM SZCZYTOWSKI, Komornik Proszowski.
Z Woiewodztwa Poznańskiego.

I. W. I. M. P. JAN KOWALSKI, Pifarz Ziemski Wschowski.

I. W. I. M. P. WAWRZYNIEC MARCHOCKI.
Z Woiewodztwa Kaliskiego.

I. M. I. M. P. JOZEF WODECKI.

Z Woiewodztwa Sieradzkiego.

I. W. I. M. P. JAN WALEWSKI Stołnik Sieradzki.

I. W. I. M. P. MACIEY z Siemientc SIEMINSKI Sędziá Ziemski Sieradzki.
Z Woiewodztwa Łęczyckiego.

I. W. I. M. P. JAN MALINSKI, Choráży Gostyński.

I. W. I. M. P. TOMASZ GRABSKI, Podkomorzy Łęczycki,
z Ziemí Dobrzyńskiej.

I. W. I. M. P. STANISŁAW ORŁOWSKI.

z Ziemí Przemyskiej.

I. W. I. M. P. JAN ROSNOWSKI, Stołnik Sánocki.

z Ziemí Sánockiej.

I. W. I. M. P. KAZIMIERZ BUKOWSKI Sędziá Grodzki Sánocki.

z Ziemí Chełmskiej.

I. W. I. M. P. JOZEF SŁUGOCKI, Podczászy Chełmski.

z Woiewodztwa Podolskiego.

I. W. I. M. P. WOYCIECH LANCKORONSKI, Káasztelan Gostyński.

z Woiewodztwa Bełskiego.

I. W. I. M. P. JOZEF RADECKI Choráży y Sędziá Grocki Grábowiecki.

z Woiewodztwa Podlaskiego.

I. W. I. M. P. WOYCIECH SUCHODOLSKI, Pifarz Grodzki Mielnicki.

Ziemiństwo Lubelskie.

I. W. I. M. P. JACEK STOINSKI Sędziá Ziemski Lubelski.

I. W. I. M. P. FELICYAN GAŁĘZOWSKI Podśedeł Lubelski Ziemski,
Stároftá Wawolnicki.

I. W. I. M. P. KAZIMIERZ SUFFCZYNSKI, Pifarz Ziemski Lubelski.

*Stetit in medio eorum, & dixit:
pax vobis. Joan. 20.*

Łasnieś szczęśliwie do nas zawitał J. O. Trybunale, kiedy Święta sprawiedliwość Twoja, razem *cum Principe pacis glorioso*, to jest Chrystusem Tryumfującym stawa. *Stetit*. Niemasz piękniejszey pod słońcem pary, iako kiedy *Iustitia & pax, solium Iudiciaria occupat Majestatis*. Wdziczny to całemu światu widok, kiedy *summa* na świecie *Potestas*, z Bogiem się za ręce wzięwszy, na jednym zasiada tronie. Ta jest natura Iurysdykcji Twojej J. O. Trybunale Koronny. A która proszę władza nie od BOGA? *Non enim est potestas, nisi à Deo*. Mowi Doktor narodow. Rom. 13. Y cokolwiek czyni, cokolwiek decyduje, wszystko to *in Virtute Summi Legislatoris* sprawuje. *Per me Reges regnant, & legum Conditores Iusta decernunt. Per me Principes imperant, & Potentes decernunt Iustitiam*. Proverb. 8. Iakoż zda się byź ledwo nie równa, ledwo nie iedna J. O. Trybunału z Chrystusem uwielbionym, który oraz jest. *Iudex Vivorum & mortuorum*, Iurysdykcyja; który wszystkie *gloriosi Corporis dotes*, na sobie wyraża. Wyraża *in corruptibilitatem* żadney niepodlegając korupcyi: *subtilitatem* wskroś by naytrudniey zawiłe przenikając sprawy. Wyraża *agilitatem*, żeby iako nayprzedzey,

A

przedzey,

przedzey, nie po długich expektatywach, kontynuacyach, dy-
latach *Sitientibus Iustitiam* administrować sprawiedliwość.
Wyraża *Immortalitatem*, bo Decyzyc Wyroki y Dekreta
swoie *eternitati* iákby *indelebili caractere*, ták w Księge y
Protokul wpisuje, że ich żaden czas kásflować, y odmieniać
nie potráfi. Zda się ieszcze bydz ledwo nie rowna J. O.
Trybunału Iurysdykcy. Albowiem, iáko Synowi swojemu
Oćiec Przedwieczny dał wszystkie Sady w rękę. *Omne iu-
dicium dedit Filio*; ták y Tobie J. O. Trybunale *Omne iu-
dicium* Oyczyzna dáła. Wygrałeś w Grodzkich, Podko-
morskich, Ziemskich Sadách, ieszcze to nie *Omne iudi-
cium*. Wygrałeś w Trybunale, iuzes wszystkie zakończył
Sady. *Omne iudicium dedit ei*. Dálej: iáko ná Trybunale
Chrystusowym, káżdemu się z nas, ták w Párlamencie ko-
ronnym wszystkim Woiewodztwom spráwić się potrzebá.
Omnes nos manifestari oportet, ante Tribunal. Zda się ie-
szcze bydz ledwo nie rowna J. O. Trybunału z Chrystu-
sem Iurysdykcy. Albowiem iáko Chrystus *Supremus Iudex
in medio* stáwa, ták J. O. Trybunał *medium non deserit un-
quam*, bez respektu. Ttáfilo się Matth. 25. że owe glu-
pie Pánn y w gnuśności swoiey zasnęły, oleiu dobrych u-
czynkow nie mając: *Dormitaverunt, & dormierunt*; to jest
(iáko Hugo przydáie) *in peccatis involuta*, y dla tego nie
weszły za Chrystusem ná gody, zázawto przed niemi po-
dwoie niebieskie. *Clausus est janua*. Przyida, kołaca, o mi-
łosierdzie prosza, á PAN JEZUS mowi. *Nescio vos*. Ná co
Maldonatus piszac, mowi: *Nemo dubitat, Christi ad iudici-
um adventum significare*, że to była figura sadu JEZUSO-
WEGO. Rzecz kto, sad to dziwny, y strászny. A któryż
Sedzia potempia tego, ktorego nie zna? *Nescio vos*. Zda
się bydz wielka krzywda, mowi Chryzostom S. *Hoc ver-
bum gekenná durius: Nescio vos*. Przecisz Celádá mowi: ze
tym postepkiem Pan JEZUS dał przyklad Sedziom. *Prae-
clarum profecto iudicum documentum; non ignorat causam,
sed personam, & personas nescit, ut integerrimè causam di-
judicet*. Nie patrzy ná Osoby, czy piekna, czy bogata, czy
godna, *statum* tylko uważa *causa*. Wiedział Pan JEZUS
że *aspectus venustae puellae, solet apud homines intercedere
pro*

5
pro delictis, ut quam reatus damnat, absolvat pulchritudo. Tráfiło się to w Areopágu Athenńskim (o czym Plutarchus) oskárzono Trynę cudney urody dáme, o pewny excés. Stá nie przed Sadem z zászlonioná twarza (táki álbowiem był zwyczaj sádzacych się w Areopágu) síli się biegly w práwie Pátron Euthias ná iey eliberácyá; ále Sádziowie widzac ćieszki kryminal, zábieráia się *ad decretum damnationis.* Widzi to Hyperykles drugi rowney biegłości w Práwie Pátron, że Euthias nie wyborem indukty swoicy spráwić nie moze, zrzuci velum z twarzy Tryny. Ná co? *Ut elegantissima pulchritudo, elegantius peroraret:* y nie zázwiódł się ná zdániu swoim, bo ledwo iá Athenńcy obaczyli Sádziowie; *Sic tantá venustatis Eloquentiá permoti sunt, ut eam statim unó animó absolverint.* Zgodnie iá wszyscy od wszelkicy káry uwolnili. Co obaczywszy Historyk zázwołał: *Sic animos conciliat pulchritudo, ut desperatam causam vincat; mutá eloquentiá venustas persuadet, ut omnium scelerum ream, immunem à delicto probet; ac si pulchritudo innocentia sit, & venustas, immunitas à reatu.* To Sádzia, ktory ná osoby respektu nie ma, ále po Bosku, ktory *non est acceptor personarum,* zázrownó bogátego y ubogiego, Páná y Sluge, máłego y wielkiego, sádzi; y wedle wyroku Boskiego kárze. *Non accipietis personam cuiusq; quia Iudicium Dei est.* Póstánówil Pán Bog dwie zwierzchności ná niebie. Jedne: *ut proeesset diei.* Druga: *Ut proeesset nocti.* Ale się o nich zázwsze mowi: *Medium non deserit unquam.* Táki jednemu, iák wszystkim, táki wszystkim, iák jednemu świeca; kázdy z nich *omnibus unus.* Ztád Celada mowi: *Libret Præpositus & Iudex amoris pondera, ut se sistat in medio subditorum. Nec se totum uni tradat, ne nutriat iurgiorum fomenta.* Iakosż chwalebna iest zázwsze spráwiedliwosc, y wiécy dokázanie, ktora oká, respektu ná osoby nie ma. Poki Moyzesz nay-Exod. 5. wyższy w Izráelu Sádzia, plagami swoiemi w Egypćie, wiécy nedzy, ubóstwu, nizeli Pánom dokuczyl, nigdy nic dobrego nie spráwil; zázwsze *induratum cor Pharaonis.* Ale kiedy dziesiata plaga rowno wszystkim bez braku karác poczał. *A primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usq; ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam.* Aż zaráz Fárao

12. rano y cały Egypt zádošyc czyni woli Bozey. *Ite & immolate Domino, sicut dicitis.* Twoja to chwała J. O. Trybunał, który równo z Chrystusem, bez wszelkiego respektu stawał, iakbyś na krew, Kolligacye, przyiaźni y áfektá, nigdy otwartego nie miał oká. *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Rzecz kto, iezeli y Chrystus y J. O. Trybunał z pokojem przychodzi? ućiesza się *excessa*, podniosła głowy swoje kryminaly, tyśiaczne bez czoła *exporrigent frontem* niewstydy, wynida *in lucem publicam* z lochow swoich *venales animæ*, co zá kilka złotych, gotowi przysiać na cudze sumnienie, rozumieiac, że im się będzie godziło, przy ciężkich występkach *pace frui*. Bynaymniej: bo iako Chrystus przynosi pokoy, ále ludziom *bonæ voluntatis*, na złych, y w kontrapunkt práwa idacych, dobył miecza: *Non veni pacem mittere, sed gladium.* Tak właśnie, y J. O. Párłament Koronny. Bo lubo z náтуры swojej *nullum ledit observata iustitia*, przecież *non sine causa gladium portat.* Káždy tu J. W. Deputat *Dei Minister est, vindex in iram ei, qui malè agit.* A záтым wszyscy *excessivi* weyrzawily na *iudiciariam Majestatem*, *cuncta pavent, sperantq; nihil.* Iakož zle się tam dzieie, gdzie *nullus de legibus metus, de Quæstore, de Iudice nullus.* S. Chryzolog serm: 81 dáie przyczynę, dla czego Pan JEZUS z pokojem przychodzi. Wiedział, że przez niespráwiedliwość Synágoty, nie tylko się ziemia z fundámentow wzruszyła, nie tylko się żywioly pomieszały, ale się wszystko práwie na świecie wspak obrociło. *Dum rebellis iudea in Authoris sui necem impias levat manus; terris abstulit pacem, concordiam rerum solvit, elementorum sic fœdus rupit; ut mundum totum ad chaos antiquum revocaret.* Wiedział iako wszystko przenikáiacy, że w Apóstolách *intestinum bellum*; to iest wewnstrzny rezydował niepokoy, kiedy káżdego z nich *concusserat turbo passionis, collidebat acriter fides perfidiæq; conflictus, credulitatis & incredulitatis acies, pertinaci vastabat dimicatione;* dla tego Chrystus *Rex iustitiæ & (Nissenus) pacis,* przychodzi z pokojem. *Stetit in medio eorum, & dixit: pax vobis,* y uspokoił. *Pacificans, sive quæ in terris, sive quæ in calis sunt.* Tá iest nátura y I. O. Trybunału záwsze **Oy-
czyznę**

Cassiod.

Cypr. l. 1.
Epist. 1. ad
Donat:

czynne *ad medium statum & ordinem reducere* przez swięta Sprawiedliwość, która *honestè vivere, neminem ledere, ius suum cuiq; tribuere*, surowo rozkazuje. Tá jest natura Párłamentu Koronnego, prawne proccsa, z których sie czestokroć między Ziemiany wielki rodzi niepokoý, *finali suâ* zakończąc *decisione*; żeby iák predko *oriatur in diebus ejus iustitia*, ták zaraz nastąpiá y *abundantia pacis*. Ná tym stáns, y o tym dáley mowić bode, że I. O. Trybunał, ná Práwach y Konstytucyach gruntownie osadzony, iest to pewna Oyczyzny obrona, Ziemianow w granicach wewnetrznego pokoju utrzymująca. Będzie to wszystko. Ad M. D. Gloriam.

Dwie naypryncypalnieysze rzeczy, iáko inni ná świecie Monarchowie, tak y Krolowie Polscy *ex nexu regiminis* powinni poddánym swoim; to iest obronę, y sprawiedliwość. Obronę, *Contra vim externam, armis*. Sprawiedliwość, *Contra insultus privatorum civium, legibus*. Ná toż właśnie, y *libera* wżeikich stánow Koronnych *Electio*, o biera Monarchow swoich, żeby ich w domu, *ab injustis civibus, iustitiâ; foris, à crudelibus hostibus, armis & bello* bronili. A żeby sie to nieomylnie działo, kładzie ná nich ciężki w jurámenćie oblig. *Iuro &c. quod omnia illicitè à Regno, magnoq; Ducatu Lithvanie, & Dominiis eorundem, quocunq; modo alienata, vel bello vel alio quovis modo distracta, ad proprietatem ejusdem Regni Poloniae, magniq; Ducatus Lithvanie aggregabo, terminosq; Regni, & magni Ducatus non minuam, sed defendam & dilatabo.* Gdzie iásny obowiazek obrony. Mowi dáley w przysiedze swoiey Monarchá Polski. *iustitiam omnibus incolis Regni, juxta jura publica, in omnibus Dominiis constituam, absq; omnibus dilationibus, & prorogationibus administrabo, nullo quorumvis respectu habito.* I tu sie wydáie Sprawiedliwość. Iákosz ztad máia wszyscy Monarchowie nomenklácyá: że sa *Patres, Patroni, Protectores, & Defensores* Pánstw swoich. I te to sa *Cardines*, złote y gruntowne záwiásy, ná których szczęśliwy káżdego Krolestwa záwiásl obrot. Te to sa filary, ná których sie iáko innych Pánstw, ták y Oyczyzny nászey, cálość, pokoy, y złota osadza wolność. Iákosz czynili Kro-

In Iuramento
Regum Polon.

Constit. Ste-
phan: 1578.
O sadach
Trybunatu.

Kadlub: Hist.
l. 1. Epist. 4.

Gromer. l. 17.

Idem: l. 12.

Lib. 4. c. 22.

Crom. l. 20.

lowie Polscy *fortiter, feliciterq;* te obrone. Ale *spráwiedli-
wość; na ktorey [wedle konstytucyi] wszystkiey rząd domo-
wy należy, y z ktorey wszystkie dobre obyczaje, w każdej
Rzeczypospolitey pochodzą. Vim legis patiebatur.* Bo tá
w rękę samych Monarchow będąc przez czas długi, nie mo-
gła mieć powinncy administrácyi. Częścią dla ustawicznych
woien, częścią ze nie práwo, ále wiecey własna sádziła wo-
ła. Gdzie *non ex ratione Regni, sed ex libidine Dominandę*
czynili z poddánemi, co chcieli Monarchowie; (iáko Hi-
storyk mowi:) *Ante Cracum servituti ancillari libertas, &
æquitas pedissequari iussa est injurię; eratq; iustitia, quę
plurimum prodesset ei, qui plurimum posset.* Z kad wynika-
ły ciężkie pomnieyszych oppresyje, á tym samym zámie-
szanie y wewnętrzny niepokoy; kiedy potencya ná slab-
szych práwo w pochwach nośła. Tákwłáśnie iák ow
Filip Macedo, odbiera Atheńczykom miásta y Prowincye,
pytáia sie go przez Posła. *Qua lege?* Aż on szablę poká-
zuie: *Hanc legem Athenis lege.* A lubo sie niektorzy Mo-
narchowie stáráli zádofyc czynić *spráwiedliwości, przecięsz*
tá nigdy bez przysady nie była. Chwali Historyk Leszká
białego: *Obibat cunctas ditioni suę subiectas regiones, cau-
sasq; & controversias hominum omnibus in locis, ipse per se
cognoscebat & iudicabat, ále y tu znalazła miejsce niesprá-
wiedliwość.* Chwali tenze Kázimierza Wielkiego: *Quia hic
Princeps inextricabiles tudiciorum laqueos ressecavit, leges bar-
baras & iniquas, quo ad tunc poterat, vel sustulit, vel cor-
rexit: aduentibus facilis, & comis, querimonias etiam infir-
morum, benignę & patienter audivit, tenuiores á potentio-
rum vi & injuria, vindicavit.* Przecięsz [iáko Miechowita
pisze] *Plebi æquior, quam Nobilitati, qui exempto quandoq;
majori nummo homini villano, de sua Heroína quarenti, tra-
didit & monuit, ut ignili comparato & silice in campo reper-
to, si aliter non daretur, incendio se ultam iret.* Chwali ten-
ze poczátki *spráwiedliwości Krolá Iágella, kiedy Ioannem
Venetiam, propter injusta iudicia, & scelera perpetrata,
confiscatione bonorum punivit.* Coż po tym, kiedy w krotce
tenze miecz *spráwiedliwości u niego stępiál.* *Quia ipso vel
jubente, vel permittente multis per injuriam, aut summo quo-
dam*

dam jure, & nimis acerba interpretatione juris, bona adim-
 mebantur, oppressi à potentioribus non vindicabantur, cala-
 mitosorum hominum cause, non judicabantur, nec decideban-
 tur. Aulici à rapinis, stupris, injuriis, non cohibebantur.
 Chwali Orichovius y nąd innych wynosi Zygmuntá pier-
 wszego w spráwiedliwosci madrość, kiedy od sadow iego o-
 biedwie przeciwnie strony z ukontentowaniem odchodziły.
 Grata erant omnia, quae faciebat, æquos, locatosq; à se di-
 mittebat, non solum eos, secundum quos judicabat, sed etiam
 eos, contra quos statuebat. Przecież y u tego ták zacnego Pá-
 ná spráwiedliwość ciężka cierpiałá krzywdę. Swiadcza o tym
 owe stanu Szlácheckiego pod Lwowem querimonie: *Quod*
idem Rex inhibitionibus frequenter judicia perturbabat. Dá-
 ley ieszcze idac w tych Pánskich sadach, nie tylko wielka
 bywałá oppressyá, ále teź y nie mniejsza przewłoká. Wło-
 czyliá sie spráwiedliwość zá niemi, po Grodach y Ziemstwach,
 zá Dworem, po Seymach; á rzadko *finale* odbierałá de-
 cisionem; bo *multae generationes* nie doczekawszy sie *litis de-*
terminationem powymierały. Wytknal to ná oko Polskie-
 mu sviátu Orzechowski: *Widzialem [mowi] na przeszlym*
Seymie u Pisarza Sieradzkiego kauzy, ktore sie miedzy stro-
namy przez sady toczą, od czterdziestu lat, ktorym ieszcze
końca nie masz. Iuz Dziad y Ociec dawno onych kauz po-
marli, á Synowie ieszcze końca nie maia. Poszła táz sprá-
 wiedliwość roznemi alternatami in *iudices delegatos*, ále y
 tám loco *injustitia, crudelitas, loco patrocini prodiuo, loco au-*
xilii, oppressio wiecey dokazywałá. Wyrażil to dość gra-
 phicè Orichovius: *Attolle oculos Auguste, & vide, excuteq;*
Præfecturas Regni tui diligenter, in multis nihil reperies, præ-
ter crudelissimum quorundam Dominatum, qui cunctas sub-
ditorum tuorum res, ad lucrum prædamq; suam revocarunt,
immunitates sustulerunt, libertates oppresserunt, leges viola-
verunt, calumnias exquisitas juribus apposuerunt nostris, cau-
sidos contra nos comparaverunt, quorum fraude & fallaciis,
inverterunt jus, contorserunt leges, falsaverunt acta publica,
constringunt per lucra, bonis pellunt, Regno proscribunt, quem
volunt, quando volunt, & quomodo volunt. Wyrażil y státue-
 nasz Koronny. *Quia cause plerumq; in iudiciis, non unifor-*

Orichov: in
 Orat: Funtib:
 Sigi: Reeg.

In vita Xmita

Orzecho- w
 Rozmowie. 7

Lib. 2. in Fi-
 dal. Subditis

Herb. Tir: Sta-
 rata. Casim. 2.
 1368.

Orichow de
Institu
Reg: 1. 12.

miter, sed secundum animorum & sensuum diversitatem, hominum etiam excrescente malitiâ, & improbitate, variè & diversimodè ventilantur, deciduntur, & definiuntur. Ex qua varietate, actiones sive causæ, nonnunquam post multiplices vexationes, altercationes, & contentiones, remanent indecise, & quodammodo immortales. Ztad wynikaly, owe ttánow Szlácheckich do Monarchow suppliki, satis jam miseri fuimus, satis servivimus, satis omnibus injuriis opressi sumus. Liceat jam tandem respirare aliquando &c. Compesce igitur hos, qui in iudiciis regnare, ac in comitiis soli omnia posse volunt &c. ad opprimendum nos, ad infirmandas leges, ad evertenda judicia &c. A tym samym pokazywali zdáleká, droge do glównego J. O. Trybunału.

Dopiero nastąpił szczęśliwie ná Krolestwo incomparabilis virtutis & sapientie Stefan Batory, Pan multiplici insignitus gloria. Ten dopiero Monarchá wziawszy sie z J. W. Janem Zamoyskiem Kanclerzem y Hetmanem W. K. pari virtute prudentiâ & dexteritate Meziem, bo longo pacis & belli usu wyprobowanym, quem nulla silebit etas. Wziawszy
*Herb: Tit: Rex: sis mowie zá rece, y glębokim swoim zważywszy dowcipem: doszedł, ze dignitas Regia, per injustitie culpam profanatur. Doyrzał, ze spráwiedliwość w káżdey Rzeczypo-
spolitey, iest iáko słońce. Quo deficiente, omnis rerum animatarum deficit lux & vigor. Doyrzał, ze spráwiedliwość iest iáko serce; Quo suffocato, nec spirant, nec vivunt homines. Doyrzał, ze iustitia virtutes complectitur omnes, ná utrzymanie zgody, iedności y miłości w poddánych. O tym iedynie myślał excelsi ingenii perspicacitate, iákby spráwiedliwość tanquam commune & summum totius Reipublicæ bonum, ad cursum generalem & ordinarium, przyprowadzić.*
w Gdańsku *Do tego szczegulnie áktu domowa poskromiwszy rebelliz, wolny Seym złożył. A maiac ten zacny Monarchá, in sua Divina mente expressas omnium rerum publicarum ideas; łatwo mu bylo upáda podźwignąć, y insolio Majestatis osadzić spráwiedliwość. Wiedział iákim sposobem Solon w Athenach postánowił Arcopág, to iest iudicium perpetuum; do ktorego cała Grecya z kontrowersyami swoiemi dazyła. Wiedział iáko Likurgus w Sparcie postá-*

poftanowił Ephory, ktorzy wszystkim Lácedemonńczykom
 fprawiedliwość czynili. Wiedział, iáko Romulus w Rzymie
erexit centumviratum, to iest sto Meżow celnieyfzych w ro-
 zumie, y w experyencyi doświadczonych; y tych *Patres*
Patria názwał, żeby prywatnych ludzi Oycowskim fadzi-
 li áfektem. Wiedział, że Párlámenćie Francuskim, *tanta*
fuit iudicii integritas, & tantus iusti boni zelus, że y fami tá-
 meczni Krolowie, *alacitudine fuae Majeftatis, illius rectitu-*
dini & iuftitiae, fua fponcte fubmittebant. To wiedzac, látwo
 mu było *hoc ordinarium Regni Tribunal*, ktorzyby *illis fre-*
pitibus, & importunis acclamationibus, ad iudicia venienti-
um, zábiezał, poftanowić. Iákoż zebrał treść y *medullam*
 wfzyftkiey po innych Pańftwach fprawiedliwości *in nucleum*,
 y uformował fad główny, Generalny, *iudicium ad dicendam*
& discernendam iuftitiam, dexterae Excelfi propriiffimé di-
vinitus refervatum. Sad mowis: wedle Areopágu fprawiedli-
 wy, wedle Senatu Rzymfkiego Oycowski, wedle Párlámen-
 tu Francuskiego powazny; wedle ftározakonnego, pobożny;
 bo tu *Viri Sapientes; timentes Deum, in quibus eft veritas,*
& qui oderint avaritiam, iudicant populum omni tempore. A
 widzác ten *non minus prudens, quam Religiofus Legislator*, że
 ftan świeceki bez Duchownego, iest iáko ciało bez dusze,
 przyłączył te *principaliffimam Reipublicae partem*, ftan Du-
 chowny do Areopágu; właśnie iáko kiedyś P. BOG Deu-
 ter. 21. *Sacerdotes filii Levi, quos elegit Deus ut miniftrent ei,*
& benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne ne-
gotium pendeat, & quidquid mundum vel immundum eft, iudi-
cent. Żeby iáko *Conciliatores funt DEI & hominum*, ták
 byli *aufteřitatis & rigoris legum, & iudicum temperatores.*
 I ták to kftaltownie uformowawszy opus, ofadzil go ná Tro-
 nie fwoim: bo *ne alicui fuorum deeffe videretur, tot pro fe*
uno, Reges creavit. Uczynil go *fui ipfius Iudicem, vindicem,*
Cuftodem, Tutorem, & Rectorem, á cáley Korony *moderato-*
rē & univerfalis iuftitiae Arbitrum, & Dispensatorem. Ugrun-
 tował wfzyftkie decyzye y Dekreta iego, że im *inviolabilem*
 dał *authoritatem*; y te iáko pieczęćia, konftytucya robo-
 wał. *A inż takowy Dekret, álbo Dekreta Trybunatu tego,*
takiey wazności bydz maia, iáko Seymowe. *A ieżeliby kto*

Herb. Tit. lu-
dica.

Exod. 18.

Conftit. Steph:
Reg,
An: 1578.
Tit: iako fa-
dzic maia.

C

chćiał

Heb. Tit. Rex

chciał *contravenire decreto tali*, y ákcya sobie czynić ná Seym, albo zá Dworem nászym, taki ma bydz karany, iáko *contemptor Decreti nostri Regii*. Proszę J. WW. Pánstwo moie, coż zá koniec tey *magno molimine* ufundowaney spráwiedliwosci? Nie inszy, tylko utrzymaç w gránicach Oyczyzny wewnetrzny pokoy; poniewaz *summum bonum est in hac vita, Iustitiam colere, & unicuique quod suum est, reddere*. Iákoż cokolwiek iest pokoju wewnetrznego w koronie, cokolwiek dobrego w Rzeczypospolitey rzádu, cokolwiek w zyciu ludzkim przystoinosci; cokolwiek w Ziemianach Chrzesçciańskich obyczáiw, wszystko z J. O. Trybunału, iáko z złotego źródla ná Krolestwo splywa. Słowem co byl Arcopak w cáley Grecyi, co Párlament iest w Fráncyi, to w Koronie Polskiej, Głowny Trybunał Koronny. Osadza sie tá osnowa ná Piśmie Swietym.

Deuter. 1. Wielki ow, y rowny naywyższym Monarchom, lubo tego nie záżywał tytułu, Moyzesz; złożył Seym walny pod Jordanem w polu, *in solitudine campestri* włásnie po polsku. I taka rzecz do cáley Rzeczypospolitey Izraelskiej uczynił. *Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus & iurgia*. Cieszko to ná mnie, w cálego Krolestwa spráwy wgládaç, wszystkich Prowincyi, Ziem, y Powiatow, dyfferencye, záwzietości, krzywdy, niepokoie uspokaiáç. Ale tik; *Date ex vobis viros sapientes, & gnaros, & quorum conversatio sit probata, ut ponam eos vobis Principes*. Obierzcie wolnym głosem po Prowincyach y Ziemiach waszych, z pośrzod siebie ludzi madrych, práwa wiadomych, ktorzyby w zyciu zadney nie mieli nágány. *Viros Sapientes in Divinis, gnaros in humanis*, ludzi w rzeczach Boskich y ludzkich biegłych. *Viros quorum conversatio sit probata, ita, quod sciatis eos, non esse avaros, & per pecuniam corruptibiles*. Ludzi ktorzychby y naylepsze złoto, nie zepsowało; przydáie Abulensis. A cosz z temi Elektámi Moyzeszu czynić bedziesz? Oto mowi: Daycie mi z pośrzod was Deputatow, á iá z nich uczynie Krolow. *Et ponam eos vobis Principes*. Co tak tłumaczy Tostatus: *Ut vos regant conservando in pace, & iudicando*. Aby wami rzadzili, sadzac y zachowuiac was w pokoju. Ale utracisz tak piekna Iurisdykcya Moyzeszu,

Tostatus in Deuter. ser. Idem ibidem

szu, kiedy *Regnum Iudiciale* y Majeſtat nowy ná Deputa-
ckie złożyſz ramięna. Prawda. (mowi Moyżesz) Ale coż
czynić, pokoiu mi ludzie y w ſamym nie dádzą pokoiu. Od
ráná áz do wieczora obozem koło mnie leżą, o ſad uſtá-
wicznie proſzą; káždemu trzebá wygodzić, káždy chce ſen-
tencyi, iákby z uſt ſamego wyſzlá BOGA. *Venit ad me* Exod. 18.
populus querens ſententiam DEI. A któż temu wyſtárczy?
Non valeo ſolus ſuſtinere pondus & iurgia. Obiie ſię tá propo-
zycya o uſzy Rzeczypoſpolitey Izráelskiey, áz oni ſobie ſze-
mráć poczna: bá pięknać to, honoru Boſkiego z Krolewskim
złączona piáſtować prerogátywę. Zgołá ná to. *Bona res*
eſt, quam vis facere. Stáneli ſzczęſliwie Deputáci, ále oraz
y *Principes regni.* *Tuli de Tribabus veſtris viros ſapientes, &*
nobiles, & conſtitui eos Principes. I zaraz, pátrzcie, iák im
złota y ſwieta dáie inſtrukcya, która y iá ná ſercach wa-
ſzych J. W W. Pánſtwo ryſuje. *Audite illos, & quod iuſtum* Deuter. 1.
eſt iudicate; ſive civis ille ſit, ſive peregrinus. *Nulla erit di-*
ſtancia perſonarum, ita parvum audietis, ut magnum, nec
accipietis cuiuſquam perſonam, quia iudicium DEI eſt. Ták
ſobie właſnie y Nayaſnieyſzy náſz Monarchá Stefan Báto-
ry poſtąpił. Skłáda Seym walny. Idzie dekláracya od Tro-
nu: *Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere.* Składaycie Sey-
miki, obieraycie *in campo electorali* Deputatow, którzyby
Tron ſpráwiedliwoſci Koronney, ná moim záſiadáli miey-
ſcu. *Date ex vobis Viros, Nobiles, & ſapientes, quorum con-*
verſatio ſit probata, ut ponam eos vobis Principes. Ale nie in-
nym końcem, tylko, *ut vos regant conſervando in pace, &*
iudicando. Właſnie iákby propozycya moie ná oko wy-
tchnał: Ze J. O. Trybunał: gruntownie ná práwach oſá-
dzony, ieſt to pewna Oyczyzny obrona, Ziemianow w gra-
nicach wewnetrznego pokoiu utrzymuiaca. Iákoż co bar-
dziej Kroleſtwa kłócić, y mieſzać może? ieżeli nie nie-
ſpráwiedliwoſć?

2. Reg: 15. Wſzczelá ſię domowa woyna, y wewne-
trzny niepokoy w Izráelu. *Facta eſt conjuratio valida,* ták,
ze y Syn złomawſzy práwo nátury, y przelożywſzy miłość
dobrá poſpolitego, nád wrodzona ſynowska miłość, woynę
przeciwko Oycu podnoſi. Z kadze przecis ták wielki bunt,

zkad tak znaczna koniuracja? że Krol Dawid z Ierozoli-
 my uciekac musi. *Fugiamus, neq; enim nobis erit effugium,*
à facie Absalon. Byloc sie w prawdzie za co na Dawida bun-
 tować, kiedy przeciwko prawu Bożemu, cudza wziął zone.
 Kiedy Uryasza, *ex adverso praelii* postawiwszy, niewinnie
 zgubic kazal. Ale nie ta tak straszney koniuracji okazała.
Facta est conjuratio valida. Coz takiego? Oto niesprawi-
 dliwość, *non est, qui te audiat, constitutus à Rege. Quis me*
constituat iudicem, ut ad me veniant omnes, qui habent ne-
gotium, ut justè iudicem. Nie masz iako widze sprawiedli-
 wości: (mowi Absalon) ktoby mi to dal! zebym byl Sadzia
 waszym, zebym kazdego bez braku sprawiedliwie sadzil.
 I ta to *in libra Judicii* niekarność, konspiracja, zamie za-
 nie, y wewnetrzny niepokoy uczynila. *Facta est conjuratio*
valida. I nie dziw, tak sie pospolicie tam dziecie, gdzie
 powinney nie masz sprawiedliwości. *Ex hoc autem errore*
& iniustitia, sequitur perturbatio, & tumultus, & seditio, &
defectio populorum: mowi Purpurat Rzymiski. A kiedyz sie
 przecie wewnetrzny do Izraela wrocil pokoy? Oto iak sie
 wrocila y sprawiedliwość. Poprawil Dawid sadow swoich,
 az sie zaraz wewnetrzne uspokoily niepokoię. Sprawiedli-
 wościa umocnil Tron swoy w pokoju. *Iustitia & iudicium*
correctio sedis ejus. S. Hieronim czyta *stabilitas sedis ejus.*
 Wytchnal te prawde na oko S. Cypryan. *Iustitia Regis* (a
 ja mowie: *Iustitia Tribunalis Regni;* bo y tu *Regis* zaslada
Majestas) *pax est populorum, tutamen Patrie, immunitas*
plebis.

Bellar. in
Psal. 18.

Cypr. de 12.
abusio.

Job. 2.

To pewna, że na świecie w pozyciu ludzkim, nic le-
 pszego, zacniejszego, y szacowniejszego nie masz nad zy-
 cie, fortunę, honor, y dobre obyczaje. Na tych czterech
 pryncypalnych zycia ludzkiego prerogatywach, iako na
 złotych zawiasach, cały sie natury ludzkiej, zgodnie osa-
 dza obrot. Ze nad życie ludzkie y zdrowie *in rebus huma-*
nis nic nie masz drozsze; wyrazil to prawdziwie, choc
pater mendaci, szatan, státeczność taxuiac Iobowa; że czlo-
 wiek na utrzymanie zdrowia y zycia, wszystko lozyc go-
 tow. *Pellem pro pelle, & cuncta quae habet homo, dabit pro*
anima sua. Wyrazil y Filozof poganski, że u czlowieka nie
 nie

10

nie masz tak drogiego, czegoby dla zdrowia y życia miał
żałować; bo nie tylko substancyi, ale y ciała własnego ná
scyflury, punktury, y uftulácie nie żaluie. *Quia vita &* Arist. de vita
& morte
esse, est optimum omnium naturæ bonorum, dla tego człowiek:
Ut vitam redimat, ferrum patietur & ignes. Wyraził Me-
drzec Rzymski strách y boiázn ludzka przy śmierci opisu-
iac: *egros vide, si mortis periculum admotum est propius,* Seneca de bre-
vit. vita cap. 8:
medicorum genua tangentes; si metuunt capitale supplicium,
omnia sua, ut vivant, paratos impendere. Y ná drugim micy-
scu mowi, *Decrepiti senes, paucorum annorum accessionem,* idem cap. 11:
votis mendicant, minores natu se ipsos effingunt, mendacio si-
bi blandiuntur, & tam libenter fallunt, quam si fata una
decipiant; jam vero si illos aliqua imbecillitas mortalitatis ad-
monuit, quemadmodum paventes moriantur, non tanquam de
vita exeant, sed tanquam extrabantur. I nie dziw, sama to
natura wymusza ná człowieku, że żyć koniecznie, á w do-
brym zdrowiu usiluiie. *Quia vivere ipsum etiamsi nihil ali-* Arist. I. I. Rhet.
cap. 6.
ud bonum inde sequeretur, per se ipsum tamen expetendum
est. I im lepsze zdrowie, tym miłsze y wdzięczniejszye czło-
wiewi ná świecie życie; bo *divinissimum & suavissimum*
est condimentum, corporis sanitas. Iákosz nie masz ná świe- Plutar. in praes
salub.
cie hoynieyszego dochodu, y zacnieyszego prowentu (we-
dle Káznodziei Páńskiego) nád dobre zdrowie: *Melius est* Ecles. 30.
corpus validum, quam census immensus. Non est census supra
censum salutis corporis. Wyraził to y sam PAN BOG ży-
czliwa swoia rada, że człowiek nád zdrowie y dlugi żywot,
nie ná świecie droższego mieć nie może. *Testes invoco ho-* Deuter. 32:
die celum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mor-
tem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum, &
diligas Dominum DEUM tuum, atq; obedias voci ejus, &
illi adhaereas. Ipse enim est vita tua, & longitudo dierum tuo-
rum. Wielkie tedy y najszacownieysze iest dobro, życie y
zdrowie ludzkie, ktorego sam Pan BOG iest Podskarbin
y Szafarzem, wedle Eklezyastyká: *Dominus protector est po-* Ecles. 24
tentiae, firmamentum virtutis, illuminans oculos, dans sanita-
tem & vitam. Nie prosił cały Dom Tobiasza o fortu-
ne, o honor, o wielkie imie; o życie y zdrowie dobre iedy-
nie prosił. *Surgentes pariter, instanter orabant, ut sanitas* Tob. 8:
deretur.

psal: 20. *daretur eis.* Oto szczególnie prosił y Dawid. *Vitam peti à Te, & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum & in seculum seculi.* Tak y ow po Alexandrze Wielkim niemniejszy wojownik Pyrrhus Krol Epiru, nigdy w pogáńskich swoich modlach y ofiarach nie prosił Bogow o rozszerzenie krolestwa, áni o zwycięstwo, albo o bogactwa, ále o samo zdrowie dobre: wiedzac ze mu przy dobrym zdrowiu, iácnio było dostać tego wszystkiego, czym sie czlowiek w zyciu cieszyć moze. Dopieroż, jezeli weyrzemy ná karánia Boskie, ktorymi BOG nieslusznych karze zaboycow, snadno wnieziemy, iák wielkie y szacowne dobro jest, zycie y zdrowie ludzkie. Karze BOG okrutnych mezoboycow skrocceniem zycia, bo: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Karze kiedy *Ejcit eis à facie terra.* Karze, kiedy *facit eos vagos & profugos.* Karze, kiedy ich czci, slawy, dobrego imienia odladza, y kładzie ná nich Káimowskié piatno, ze sie cienia własnego bać y lekác musza. *Po-suit Dominus Caim signum. Signum autem hoc (mowi To-status) fuit tremor omnium membrorum.* Karze kiedy ich ná świecka podáie hanba. Słowem: *Premunt eos mala ipso-rum, quoniam viri sanguinum sunt.* A nie tylko *directos, & formales homicidas*, ále teź y *complices & fautores* rownym karze právem. Co to jest, ze kiedy między Izráelem ná polu znaydował sie trup zábity, á mezoboyca iego wiadomy nie był: wychodzili zaraz z nayblizszego miásta Kápláni y Przelozeni z ofiara ná miejsce trupa, y tam nád ona ofiará umywali rece, przed Bogiem niewinność swoje oświadczaiać, w ten sposob. *Manus nostrae non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt: propitius esto populo tuo Isra-el, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui.* I tak dopiero tá ceremoniá *auserebatur ab eis reatus cruoris illius innocentis.* Nie insza tego przyczyna, tylko tá, nie same tylko mezoboystwo, y w nim drugiego pomoc, ále teź y wiadomość iego, lubo skryta, cieszko BOGA obraza. Poniewaz w owey ceremonii lud on Izráelski z woli Bozey, y nie wiadomości iego odprzysiegać sie musiał. *Quod nec oculi eorum viderunt.* Samym náwet pogánom, ktorzy wiadomosci prawdziwego BOGA nie mieli *consequenter* nie wie-dzieli,

Psal: 54

Gen: 4.

Ibidem.

2. Reg. 16.

Duser: 21.

dzieli, że BOG życie y zdrowie ludzkie, 'surowym obwa-
 rował statutem: *Non occides*; toż samo zdrowy dyktował
 rozum: bo u nich nie tylko. *Interfectores privatorum homi-* Xenoph in Chis:
 num, solebant à sacris arceri, & è Templis ejici; ale też à
multis lata fuit lex, quã sanciebatur, ut ne is quidem purus
haberetur, qui cum homicida versaretur. W czym się com-
 plicitas y pomocnictwo zámyká. Coż tu ná to rzeká ci?
 ktorzy sobie wieceny psy y szkápy, nizeli ludzi droga krewi
 Iezusowa odkupionych szácuia? wiedzac, że Pan BOG nie
 tylko śmierć, śmiercią plácić, ale też y najmniejszy zdro-
 wia uszczerbek *simili noxæ penã* nádgradzac rozkazál. *Si-*
rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem,
si mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima, oculo
pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem
pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, li-
vorem pro livore. Rzeczysz: wszak Moyzesz Wodz ludu Bo-
 zego w trzech miástách *in terra Amoritide* trzy postánowił
 mieysca do ucieczki, ábo asyla. Prawda, ale *illis tantum pro* Iosephi Antiqui
 futura, qui cade non spontanea commissa, eo confugissent.
urbem Refugii deprehensum, impune occidere. Do tego; wie-
 my, iák wielkie było *pondus religionis*, y Swiat surowe zá-
 chowanie u Izráelitow: bo *violatores sabbathorum lapidibus*
obruabant; á przecie, pro solo corpore Iudeis, etiam per sab- Idem bell. Iudæ
 bata pugnare licebat. Iákosz, lubo nihil majoris pretii esse
potest apud homines, quàm vita, lubo sie sam BOG mezo-
boystwem brzydzy, y to ex legum rigore wszedzie penã gla-
dij karza; z tym wszyskim, ad conservandam eam, y tego
natura pozwolila, y żadne práwo nie broni: Aggressorem,
viri vi repellendo (modo id fiat cum moderamine inculpata
tutele) occidere. I nie dziw: *nemo enim est tam demens, tamq;* Cicero: in Vrb
 inia num.
parum de se cogitans, quin aliorum vitam magis, quam su-
am diligit. Mowi Orator Rzymiski. Wielkie tedy jest y szá-
 cowne dobro, życie ludzkie.

Ze substancya álbo fortuna, jest człowiekowi do ży-
 cia potrzebna, zdrowy to rozum sádzi. Ponieważ dostátek,
 ktory z dobrego pochodzi mienia, wszysko iátwo y dobrze
 záczyzna, przystoynie prowadzi, y doskonale konczy. Ná

substancyi y dobrym mieniu, iáko ná gruntownym fundá-
 mencie, wspiera sie wszystká ludzkiego dobra, ták prywa-
 tnego, iáko y publicznego, strukturá. Bo zycie ludzkie
 w całości konserwuje, y spráwy iego do doskonałości pro-
 wadzi. Wytchnal to ná oko Psalmistá Pański: *Promptua-*
ria eorum plena, eructantia ex hoc in illud; oves eorum fetose,
abundantes in egressibus suis, boves eorum crasse. Non est
ruina maceria, neq; transitus, neq; clamor in plateis eorum.
 I ták dálej, te dobrego mienia rachube, zámyka: *Beatum*
populum dixerunt, cui haec sunt. Kázdy iego zá szcześliwe-
 go poczyta, ktory ma dostátek iáki. Iákosz, zádna spole-
 czność wedle polityki porzadniey opisana, zádna miára
 w zachowaniu być nie może, bez rzeczy, zyciu ludzkie-
 mu potrzebnych. Bo iáko *vita animantium cibo, potione, &*
spiritu continetur; ták zycie ludzkie: *victu, amictu, alimo-*
nia, & licitione conservatur. Co sie wszystko w majetno-
 ściach, substancyách, dochodách, *in argento & ere,* iáko
 w nappewniejszey zámyká skárbnicy. Dálej idac do záczte-
 rey rzeczy: Ze kto chce naygruntownieysz a utrzymáć spo-
 leczność, ktora w sobie, nie tylko prywatne domy, ále
 zgromadzone miásta; to jest: Monárchie, Krolestwa, Xie-
 stwa, y Rzeczypospolite zámyká; przyznáć musí, ze im
 trzeba. *Tranquilitem publicam custodire, splendori Maje-*
statis publicae providere, ornamenta Reipublicae necessaria com-
parare, tranquillitatem publicam tueri, Rempublicam amplifica-
re, civibus necessaria praeparare, bene meritos praemis ornare,
Iustitiae & Religionis dignitatem illisam conservare. Ná
 utrzymanie zá tych ciężarow, kázdemu Krolestwu, kázdey
 Rzeczypospolitey wielkich dochodow, wielkich bogáctw
 potrzebá, bez ktorych zádna miára w krolestwach y rze-
 czach pospolitych, áni rzad dobry, áni práwdziwy pokoy,
 bydz nie może; iáko historyk mowi: *Neq; quies gentium si-*
ne armis, neq; arma sine stipendiis, neq; stipendia sine tri-
butis haberi queunt. Zás tributa, sine substantia & magnis
possessionibus bydz nie moga. Pokazal toz samo Pan BOG
 iáko naywyższy całego świata Gospodarz záraz przy stwo-
 rzeniu máchiny świata, bo stworzywszy ták wiele rodzá-
 iow, y *Paradisum voluptatis,* a widzac, ze nie masz, kro-
 by

12
by około niego pracowal; stworzył człowieka *in animam viventem*, & *posuit eum in paradysum, ut operaretur, & custodiret illum*: w którym, gdy wszystko, bez czego człowiek żyć nie może, sporządził, dał mu na wszystkie owe rajske dostátki przywilej; zachowuiac sobie *in signum supremi dominii jura Majestatis regalia: Ex omni ligno paradisi comedes*. A nie tylko człowieka tak wybornym opátrzył, y ubogácił mieniem, ále tez y innymi kreaturom, co mu sluzyc miály, dostáteczna sporządził zywność *de ligno autem scientiae boni & mali ne comedas. Cunctis animantibus terra, omniq; volucris caeli, & universis, quae moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum*. Ale kiedy mu człowiek powinney nie dotrzymał umowy, kiedy sie na iego targnał *jura regalia*, odiał mu possessya, wygnał go z ráiu, podał go *in servitutem*, y ciészkiey przyczynił mu roboćizny. *Quia comedisti de ligno, ex quo praeciperam tibi, ne comederes, in sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Pytam sie, coź miał za rácyá Pan BOG, że tak hoynie żyjace wszystkie stworzenia, *de rore caeli, & de pinguedine terra* opátrzył? Coź miał za rácyá ten *benefaciens de caelo, dans pluvias, & tempora fructu fera, implens cibó & letitiá; corda nostra?* Wiedział iáko wszystko wiedzący, że *sine necessariis impossibile est vivere, & benè in pace vivere*. Wielka tedy jest rzecz, fortuna, nie tylko ztąd, że jest drugie życie ludzkie, ále y dla tego, że *ad consequendam, illustrandam, & conservandam humanam felicitatem* naypryncypalnieyszym instrumentem. Bo cokolwiek na świecie jest, y być może godnego, wspaniałego, wszystko to z máietności pochodzi. I dla tego rozumiem fortune, máietność, jedni nazywaiá substancya, iákoby subsystancya álbó podpora, że sie na niey wszystkie doczesne ludzkie dobro, tak prywatne, iáko y publiczne osadza, y w całości zachowuie, iáko substancya swoje *accidentia*. Inni nazywaiá fortune, substancya, *bona ze beant, & beatos efficiunt homines*. Inni *opes* ze człowiekowi, *in omnibus & ad omnia opem ferunt*. Ieszcze drudzy, máietność y dobre mienie nazywaiá *possessionem*, iákoby *potentem sessionem*: w czym sie zamyka, nie tylko wczas y sposobność życia ludzkiego, ále

też y *omnium dignitatum prerogative* iáko *jura civilia* mo-
 wia. *Iudicis est sedere, advocati stare*: y o powadze Senator-
 skiey, podobnym *sessionis* stylem, Káncellárya Seymowa
 mowi: *Nos cum consiliariis, lateri nostro assidentibus &c.* iáko
 redy *sessio*, est *quietis & dignitatis significatio*: ták *possessio*
 iest wczesnego y szczęśliwego ná świecie zycia *principalis-*
simum instrumentum. A w tákiey iest u ludzi powadze for-
 tuná, że sie ciężko o nie zábiiaia; wiedzac, że wszystkie
 práwa, y násze Koronne, nie tylko *depredatores & vasta-*
tores bonorum surowo karza, ále też *in defensionem bono-*
 rum, zábiiać dopuszczáia. *Licet Canonica Sanctio depopu-*
 latores agrorum, magno odio habeat, tamen temerarios à ma-
 lo non advocat, nisi addatur torques collo ipsorum, & tempo-
 rali disciplina impiè puniantur. Propter quod statuumus, ut si
 alicujus militis, civis, Prælati, aut alterius hominis simplicis
 familiaris, frumenta cmetonum, vel quorumcunq; de nocte re-
 reperint, licitum sit domino frumenti, aut suis servis, vel a-
 micis ipsa defensare, equos rapientium, vel alias res, pro se
 liberè tollere. Et si tunc quempiam occiderint, impunitè vo-
 lumus ipsum pertransire. Dominum vero illum de cujus domi-
 nio tales exiverunt, depopulatores, in panam Piatoadzicsta:
 nobis decernimus incidisse. Sa y inne práwa, ktore lupieżcow
 cudzey fortuny, y w Kościele imać dopuszczáia. Słowem
 wszystkie *legum civilium volumina*, álbo przynajmniey
 magna ipsorum pars de *bonorum & possessionum conservatio-*
ne & integritate, cáłości ich przewiduiac dysponuia. Ná o-
 státek, ztad sie ieszcze Izáczunek substancyi fortuny poká-
 zuie; że o nie y iey konferwácyá Kościól S. w Modlitwach
 swoich y ofiarách BOGA, iáko dáwce wszelkiego dobrá
 prósi; poniewaz *Benedictio Domini divites facit*. Iákosz mie-
 li ta cnota choć pogánie; że wszystkie fortuny nádzieie ná
 Bogách ofadzáli. Skárzy sie Krytobulus skrzetny gospodarz
 przed Sokrátetem, ná rozne w gospodarstwie przypadki. *Plu-*
rima sunt in agricultura, que prævideri ab homine non pos-
sunt; nonnunquam enim grandines, pruinae, ætus, imbres im-
mensi, rubigines, alia pulchrè cogitata & elaborata tollunt, oves
interdum educatas egregiè morbus aliquis invadens miserimè
perimit &c. W czym mu Sokrátetes táká dáie ráde: *Ego ve-*

ro mi

Xenoph. Memor.
 de administr. do-
 mestica lib. 3.

ro mi Critopule scire te arbitror, penes Deos nihilominus potestatem rusticis in operibus, summam esse, quam in bellicis; vides autem eos, qui re militari occupantur, ante bellicas actiones Deos placare, tum per sacrificia, tum per auguria inquirere, quid faciendum, quid omittendum sit? Et in actionibus rei rusticae minus tibi laborandum putas, ut Deos propitios reddas? Omnino scire debes, homines, qui quidem sapiunt humidorum siccorumq; fructuum, boum, equorum, ovium, omnium deniq; fortunarum suarum causâ, Deos colere. Známienita tedy jest rzecz fortuna od BOGA dána, y przystoynie nábyta, poniewaz sie w niey: *salus hominum, effectus virtutum & dignitas Reipublicae* zámyká.

Ze słowa y honor, ktory jest nayprzednieysza zycia ludzkiego ozdoba, jest skárbem nieoszácowanym, y nád wszystkie fortuny, possiyye, máietności, naydrozszym, jásnuy jest tego dowod; poniewaz *boni nominis possessio, est omnium possessionum pulcherrima & pretiosissima.* A stylem Duchá Swietego mowiac: *Melius est nomen bonum, quam divitiae multae.* Iákosz wszyscy ná świecie ludzie, ktorym słowa y honor smákuie, *uno ore, una voce, uno omnium sensu & assensu,* uwiwersalny uczynili wyrok, ze lepiey Szlachcicowi poczesnie umrzec, nizeli sromotnie y zelzywie w nieslawie zyc na świecie. Utwierdził toz samo powaga, swoia S. Apostol: *Bonum est mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.* A Sokrates Rodzicom taka dáie náuke: *Plus tibi sit cura, ut honestam famam, quam divitias ingentes liberis relinquant. Nam haec mortales sunt, illa vero immortalis. Et per famam comparari possunt opes, pecuniis vero fama nunquam redimitur.* Kto álbowiem o sláwe nie dba y iey nie ma, jest *civiliter mortuus.* Sláwa, honor, y pocciwość szláchecká, ma ten szczegulny przywiley, ze iey lidé, dla niey samey, y iey piekności szukáia. *Solum honestum propter se eligibile, & propter se laudabile, quia per se bonum, per se pulchrum, per se jucundum est.* Ná tey ozdobie honesti, wszystkie ná świecie práwá osadzone; bo honestè vivere, *primum & principalissimum juris praeceptum* jest ufondowane. A jáko sláwa y honor, ktory jest *virtutis comes;* ná cnoćie y dobrych záwisł obyczáich, tak tez nie

Proverb: 26

Freder: adag.

1. Cor. 9

sława, dyshonor, infamia, czy *juris*, czy *facti* z występku
 przeciwko prawu uczynionych wynika. Y takich, którzy
velut prodigi fama, & *honoris persecutores* żyją, statut Ko-
 ronny, iako *regula morum*, wszystkich honorów, godności,
 y funkcji odsadza. Cezarskie zaś prawo mowi: *Neq; famo-*
sis aut notatis, & *quos scelus*, & *vite turpitudine inquinat*, &
quos infamia ab honestorum catu segregat, *dignitatis porte*
patebunt; propterea, quod omnem hujusmodi honorem reatus
excludit. Ztąd każdy wnieście, iak delikátne dobro jest sła-
 wa y honor, który naymnieyszey ná sobie mákuly, cier-
 pieć niechce; y zda się byź nieuleczona ná sławie rana.
 Bo lubo *vulnus obductum*, przeciesz blizna zostáie. Dla tego
 wedle Legistow: *Melius est integrâ famâ vivere, quàm ac-*
pto fame vulnere, juris remedium querere. A stylem Duchá
 S. mowiac: *In omnibus operibus tuis præcellens esto, ne dederis*
maculam in gloriam tuam. 3. Reg. 10. Rosprzeźtrzenił tron
 sławy swoiey, y Páńska magnificentia swoie madrościa y
 dostátkámi, nád wszystkich swiátá Monarchow Krol Sá-
 lomon. *Magnificatus est Rex Salomon super omnes Reges ter-*
re, divitiis & sapientiâ. Wielká byłá madrość, bo się iej
 swiát cały nie mogli násluchác; kiedy *universa terra desi-*
derabat vultum Salomonis, ut audiret illum. Wielkie było
 y Pánskie Archivum, bo się w nim tyle złotá y srebrá, ile
 w Ierozolimie kámieni zámykáło. Czemuśz przecie, wie-
 ksza y silnieysza straż przy tronie, nie przy skárbie? Przy
 skárbie, ledwo kto ná straży, przy tronie, ná którym się
 sława y honor Sálomona osadza, nie tylko *sexaginta fortes*
ex fortissimis ambiunt, ále też záwsze Lwow dwánaście sil-
 nych w strażá ná obronę stoi. *Stantes super sex gradus hinc*
atq; inde. Iásny to dowod, że sobie Sálomon, wiecey sła-
 we y honor, á nizeli Páńska całego krolestwá szácował for-
 tune. *Melius est nomen bonum, quam divitie multe*. Iákosz
 błogosłáwiony ten u S. Hieronima, który sława, y dobrym
 imieniem przed ludźmi iásnieie. *Beatus est, qui tam san-*
ctè tamq; graviter disponit vitam suam, ut de eo sinistri ali-
quid, ne quidem possit, dum adversus obrectatorum libidinem,
pugnat meriti magnitudo; nec fingere quisquam ausus est, quod
à nullo putat esse credendum. Bá y Duch S. mowi: *Beati im-*
macu-

Lex Imper.

Eccles 33.

Hieron: Epist
14. ad Colant.

maculati in via. Ná co Hieronim S. *Immaculatos in via huius seculi appellat, quos nulla obsceni rumoris aura maculavit.* Z tad dáley wynika, iák nam ostrožnie žyć w kázdych okolicznościach potrzebá, zebyśmy naymniejszey do nie-sławy nikomu nie dáli okázyi. Tá jest ádmonicya S. Hieronima. *Hanc adhibeamus vitæ nostræ diligentiam, ne male* ibidem idem *mentes occasionem inveniant detrabendi, ne ex nobis scintilla procedat per quam adversus nos sinistra sama flamma conflagretur. Alioqui frustra irascemur obrectatoribus nostris, si eis ipsis obrectandi materiam ministramus.* Wielka tedy jest rzecz slawa, honor, y dobre imię, bo jest drugie y zácnieysze między ludźmi žycie.

Fidem Politicam, to jest prąwdziwa y gruntowna wiara, niech mi się godzi, nád žycie, fortune, y honor, wyžey podnieść; bo te wszystkie žycia ludzkiego pryncypálne wybory częstokroć *sola ostentatione, aliquando simulatione, & mendacio fulcientur.* Wiara zaś kátolická *ipsissima veritate suam tuetur dignitatem.* W tych tám zamyka się doczesna slawa, doczesne szczęście, y momentalna chwałá; ále w wierze kátolickiey rodzi się nieśmiertelna slawa, y žycie wiekuište. *Vita beata, florens, felix, omni genere mali vacans, & omni modo affluens.* W tych tám rodza się ludzie pięknie, dobrze, delikatnie, y przyštoynie žyia, ále w prąwdziwey Herb. Tit. unio wierze, pobožnie y świątobliwie umieráia; bo máia Tacit. l. 5. hist. *almo Spiritu inspirante fidei catholice receptam & cognitam claritatem.* Wielkiż to kleynot, mieć wiadomość y znáiomść prąwdziwego BOGA. *Unum regnatorem omnium DEUM.* Lips: Polit. l. 1. cap. 2. A tá znáiomść prąwdziwego BOGA ząwisła. *In recto de Deo sensu, & in recto in Deum cultu.* Albowiem, ponieważ BOG jest wszystkiego Pánem, sam wszystko czyni, bo sam wszystko może. toć powinna y przyštoyna rzecz jest, oddáwác mu cześć y chwałę, iáko dług przyrodzony. *Ubi enim est dependentia in domino, ibi necessaria est reverentia: mo-* S. Thomas l. 2. de Regim. Princ. cap. ult. *wi Anielski Doktor.* Bo kto powinney czci nieoddáie BOGU, dopierož kto sláwie, y honorowi iego uwloczy, tákiego BOG wiekuištey odsadził slawy. *Qui contemnunt me, erunt ignobiles. Et eradentur de terra viventium, & nomen eorum non memorabitur amplius.* I. Reg. 2. Jerem. 20. Tych
 F
 zaś

zaś, którzy go prawdziwie czczą y chwala, wielkimi na-
 dal przywilejami. *Ut sint filii lucis, & filii adoptionis,*
ut filii DEI nominentur, effecti Divinae consortes naturae, ut sint
haeredes DEI, & cohaeredes Christi. Nád ktore przywileie
 nic nie ma śwít poważniejszego, bo *omnia dona excedit*
hoc donum: per hanc enim Divinam Christianae religionis vir-
tutem, Deus hominem vocat filium, & homo Deum Patrem.
 Ták BOG płáci lubo z powinności oddany sobie honor. *Ut*
sit honorabile nomen eorum coram illo. Ták sie ísci w obie-
 tnicach swoich. *Quicumq; me honorificaverit, glorificabo eum.*
 A dosýc ná tym? Málo. Coś wiecey obiecuie. *Egredietur*
de eis laus, voxq; laudantium, & multiplicabo eos, & non
minuentur, & glorificabo eos, & non attenuabuntur. Iákoż
 w Oyczyźnie nászey z áwzse Religii z spráwiedliwością, y sprá-
 wiedliwości z Religia ścisly byl zwiazek, & *indissolubilis*
unio. Iáko kiedys w pogánstwie te dwa filary w iedney sie
 zamykály kolumnie: *Ut qui fuit Rex, idem simul esset &*
Sacerdos. Ták y w Koronie nászey, z áwzse sie te dwa fila-
 ty, Religia y spráwiedliwość, *contra effrenatam ad malum*
declinantium sensualitatem, opponowały. Y poki im szpe-
 tna *Heresis* plugáwa rdza niezbożności swoiey nie stepiła
 ostrza, poty spráwiedliwość w rządzie, Rzeczpospolita w sławie
 zostáwała. *Atequam heresis irrepfit in Poloniam, successus bel-*
lici prosperabantur, pacatè & fortunatè celebrabantur electi-
ones, & coronationes, raro dissolvebantur Comitia &c. Swiá-
 dczy o tym uskarzájac sie ná brzydkie, czasu swego he-
 rezye Najjáśnieytzy Krol August pierwszy, w Dekrecie
 swoim Párczowskim. Kiedysmy (mowi) przeciwko Pánu
 BOGU boiáźni, y powinnowaństwa swego, przeciwko iemu zá-
 pomnieli pomieszawszy sie roznemi wiarámi uyrzy, kto ieno
 sie przy atrzyć chce, iáko y práwa stepiały, y urząd powa-
 ge swa strácił, y wstyd przyrodzony, y posluszeństwo wyga-
 sło. Záczym y my w niespráwie y Rzeczpospolita w takim
 odmećie y zámieszaniu zostála, iż sie oniey czasem y ná do-
 brá ráde zdobyć, y czestokróć co sie wíec dobrze náradzi,
 to ku skutkowi trudno przywieść mamy. Co bez pochyby, zá-
 spráwiedliwym gniewem y karaniem Boskim ná nas przyszło.
 Albowiem, iż sie ćierpiało do tych miast ludziom lekkim iá-
 wne

Psal. 71.
 2. Reg. 2.
 Jerem. 30.

Herb. Tit. Lex

Illustrissimus
 Ancuta.

W Dekrecie
 Párczowskim
 An. 1564.

15

wne przeciwko Majestatowi Bożemu y Kościołowi Chrześciań-
skiemu powszechnemu bluznierstwo, ktorzy niewiedząc iż kad
się wziawszy, nie tylko inne sprawy Boskie, a tajemnice y
światości wiary naszej szacowne; ale y samemu Synowi Bo-
żemu iawnie uragać śmieją. Przeto snadź Pan BÓG w tych
potocznych a ku Rzeczypospolitey należących sprawach, po-
mieszał zmysły nasze, iż rzadko co ku skutecznemu y Rze-
czypospolitey dobremu końcu przywieść możemy. Kwitnelá
długich czasów, w krolestwie naszym *bo non interrupta Re-*
gum serie od pierwszego katólika Miecysława wiara naszą
katólicka; kiedy staropolscy Ziemianie przy Ewangelii ná-
mszy Święty dobywali szabel, z tym się oświadczał: że
w przod krew y życie gotowi przelać, a niżeli najmniey-
szy wiary uszczerbek cierpieć. Świadczy o tym Kromer.
Sub Miecislao Principe mos inolevit, apud Polonos, ut homi-
nes Equestri ordinis in templo, dum Sacerdos apud altare pro-
nunciat, unde recitaturus est Evangelium, gladios medio te-
nus stringerent, quasi profitentes Evangelii, & Religionis de-
fensionem. Świadczy o tym, żadnym przeciwnym poste-
pkim niezerwana przy koronácii Krolow y Monárchow
Polskich ceremonia. Pyta się pierwszy w Senacie Senator
Primusq; Princeps nowo obranego Nayaśniejszego Elektá.
Vis fidem Sanctam à Catholicis viris traditam tenere? Vis
Ecclesius Ecclesiarumq; Ministris tutor & defensor esse? Vis
regnum à Deo sibi commissum secundum justitiam Patrum te-
nere? regere, & defendere? Na co wszystko Krol odpowia-
da: Uolo, volo, potym gdy mu miecz po wielu innych cere-
moniach oddać, tak do niego mowi: Accipe gladium de su-
per altari sumptum, per manus nostras licet indignas vice ta-
men & autoritate Sanctorum Apostolorum consecratas, rega-
liter tibi concessum, nostraq; benedictionis officio in defensionem
Sanctæ DEI Ecclesiæ divinitus ordinatum, ad vindictam ma-
lfactorum, laudem vero bonorum & memor esto ejus, de quo
Psalmistá prophetavit dicens: accingere gladio tuo, super se-
mur tuum potentissime; ut in hoc, per eandem vim equitatis
exerceas, molem iniquitatis potenter destruas, & Sanctam Dei
Ecclesiam, ejusq; fideles propugnes atq; protegas, neq; minus
sub fide falsos, quam Christiani nominis hostes execraris &

Crom. l. 3. 116
Micisl. Prim.
Christ. f. 436.

Grægin: eb
descriptione
Coron.
Henr. Roge

idem ibidem

disperdas, &c. A málysz to dokument wiary Swietey w tey ceremonii? Swiadcza o tym W. X. Litewskiego godni Ziemianie, ktorzy *de tenebris erroris vetusti, per assumptionem Sacrae fidei orthodoxae* od Korony do Szlacheckiego braterstwa sa przyjeci, & *in fide unanimes & consortes ad perfectionem Catholicorum operum*, do niey sa przypuszczeni. A co naywieksza, ze dla famey wiary powszechney, Rzymskiey katolickiey *libertatibus privilegiis & gratis tantummodo illi Barones Nobiles terrae Lithuaniae debent uti & gaudere, quibus arma & Glenodia Nobilium Regni Poloniae sunt concessa, & cultores Christianae Religionis Romanae Ecclesiae subiecti, & non Schismatici vel alii infideles.* Wiedzieli Przodkowie nasi ze wiara katolicka, iest pomyslnego szczescia, cnoty, zgody, iedności, y wewnetrznego pokoju gruntownym fundamentem iako ia Krol nasz, *Regiae Celsitatis decus, & ornamentum* Zygmunt I. opisal *Quae sola legibus ac institutis suis, homines, in disciplina, ac in fide erga Deum & homines continet & regit, quae, in norma & observatione sua veteri turbata & dissipata, turbari & dissolvi necesse est universa, quod postea, ut multis exemplis constat, in seditionem vergere, ac in perniciem Rerum publicarum, earumque Rectores redundare solet.* Kwitniala (mowie) wiara nasza katolicka w Koronie Polskiey. Coz: zayrzalala iey tego szczescia, tey zacności, y powagi herezya, ktora *in contemptum omnium Magistratum, ac omnis Superioritatis* zawsze idac, niechciala nikomu *debitam praestare subjectionem, & reverentiam* niechcac: umieć, *cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.* Ale samopas *in spiritu vertiginis* rospulzczona, *os maledictione & amaritudine plenum habens*, sprofanowala to prawowierne krolestwo, y *gloriam ejus in ignominiam commutavit.* A tym samym cala zamieszalala Oyczyzne. Iakoz *eadem regna manere nequeunt, ubi eadem non manet Religio.* Nic tak pokloćć, nic tak pomieszac, y cieszkiey dyzmembracyi w krolestwie uczynić nie moze, iako pomieszane wiary, wedle naszego historyka. *Nihil ita integritatem regni secat, quam secta.* Tak 3. Reg. 11. Grozi P. BOG Salomonowi: *Scindam regnum tuum* Podziela krolestwo twoie. Coz za przyczyna tak cieszkich scyfsur, tak cieszkiey w krolestwie dyzmembracyi? *Scindam regnum*

Herb. Tit. 1730

Herb. Tit. 1730

Orichius. in
Chimar.

Haie 19.
Psal. 13.
Osee cap. 4.
Sidomi.

num tuum. Nie inna, tylko że Kościół Boży, że ołtarz ie-
 go Święty, brzytkim sprofanował białochwałstwem. *Fecit
 Salomon fana in excelsis & Sacerdotes, qui non erant de filiis
 Levi.* I nie dziw, drobnieja Państwa, gina Prowincye, ile sie
 rázy do nich niepodciwa zawnie herezya. Mowi Iustus Li-
 psius, *observatum esse, quo tempore haereses incrementa ca-
 pere ceperunt, eodem statim imperia, insignia passa sunt de-
 crementa.* Bá y nasz Cornel: á Lapidem mowi: *Sicut Deus ob
 Gigantes induxit diluuium, sic ob haereses immittit gravissimas
 provincius clades.* A czego nie dokázowali po całej Europie
 rozne herezye? Czytać (kto dworność kochá) Grámundá.
 A w naszej Oyczyźnie (iáko státny mowi) *Tot gravia da-* Herb. Tit. Bellum
mina, pericula, sacrilegia, effractiones Ecclesiarum, & devasta-
tionis bonorum Ecclesiae, ac monasteriorum, przez nie sie działy.
 A tym sie niekontentuiac: *Divinae Majestatis offensam,* idem ibidem
regniq; nostri desolationem tak wiele rázy ná Oyczyznę naszą
 sprowadzily. Przecież krolestwo Polskie, ná gruntowney wie-
 rze, iáko ná opoce stoi. Wiedzac, że: *Quae prior est Religio,* Tertul. de pra-
haec est testimonium veritatis, ubiq; principatum occupantis. ser, ad Haeres.
 c. 35.
 Y dla tego stan Duchowny w Senacie Polskim dość wysoko
 osadzilo, iáko *magnam partem Reipublicae nostrae.* Odcielo
 konstytucya od wszelkich honorow y prerogatyw oyczy-
 ftych *te mortua membra,* ktore przez upor, od zwierzchno-
 ści kościelney *animam viventem* przyiac niechca; ále raz
 wzgardziwszy prawdziwa nauka chrześcijańska, raz zapár-
 szy sie SS. Apostolow, y Apostolow swoich Polskich, zá-
 párszy sie Oycow, Dziádow, y Prádziádow swoich, *quos non
 amare impietas est, non agnoscere infamia;* w záderewistym
 po dziś dzień [po žal sie Boże?] uporze stoia. Y te to są nay-
 pryncypálnieysze cztery zycia ludzkiego kleynoty; zycie,
 fortuna, honor, y prawdziwa wiára, ná ktorey ostátne zá-
 wislo blagosławienstwo.

Nieomylna to prawdá; że *à magnitudine rerum comis-*
sarum dignitas Commissariorum ponderatur. Poniewaz wszy-
 ftkie *artes,* im zácnieysze máia objectum swoje, tym tez
 w porzadku między innemi są powaznieysze. Iáko y w ná-
 ukách szkolnych. *Quae Divinissima sunt, eadem & honora-* Stobani
bilissima, & tanto honorabiliores reddunt sui cultores, quanto Neot

ipse sunt Diviniores; quia ab altitudine rei administratae, pro-
manat magnitudo administrantis. Zkad iácnó kázdy moze
 osadzić: czym Krol od Senatora, Senator od Szláhcicá,
 Sláhcic od Kupcá y plebejusza, zácnieyszy. A co¿ prosze
 Oycyzna nászá I. O Trybunałowi *pro objecto* dáła? O to
 mu dáła w dyspozycyá te cztery miedzy ludźmi naypryn-
 cypálnieysze rzeczy, do ktorých się wszelkie inne *relative*
 iáko do zrzodeł swoich ściągáia. To jest dáła mu *vitam,*
substantiam, honorem, & fidem politicam. Bo I. O. Trybunał
 ma ná stan świecki *potestatem vita & necis, privandi hono-*
ris, & restituenda injuste erepta substantia. A iáko sa *juris*
& iustitia trzy zrzodlá; to jest *honestè vivere, alterum*
non lædere, & suum unicuiq; tribuere; ták te¿ tych czterech
 kleynotow: zycia, fortuny, honoru, y práwdziwey ku Bogu
 wiáry I. O. Trybunałowi, który jest *juris & iustitia Tutor*
Custos, iudex & vindex, Rzeczpospolita się powierzyłá. A
 to nie innym końcem, tylto żeby wewnstrzny pokoy, bez
 ktorego żadna ná świecie polityká, żadne krolestwo, za-
 dna Rzeczpospolita w cáłości y dobrym rzadzie stáć nie
 moze; w Oycyznie utrzymał. Ciebie I. O. Párlamencie
 Koronny, któryś jest dusza, *Corpus Reipublicæ liberae,* oży-
 wiajaca, chciały mieć práwa y Konstytucye Koronne, y pe-
 wnie máia (iáko stácut mowi) *Custodes & Vindices liberta-*
tum, ne quid regnum detrimenti patiatur, á to nie tylko *in*
civilibus ále *principaliter in Divinis,* bo Wam I. W W. Páń-
 stwo moie zupełná moc y władze Oycyzna dáła, czynić
lucidam decisionem nodosæ ambiguitatis: á zá tym Wam ie-
 dynie pozwolilá we wszystkim *de plano pronuntiare, lauda-*
re, definire, arbitrari, & ordinare. Zebyście wszystkie krzy-
 wdy, zdrády, falsze y oppressye, *iudice & Vindice ferro* po-
 skramiali, *jus suum unicuiq; tribuendo.* Zebyście kázdego
 prowadźili *ut DEO religionem, parentibus obedientiam, ma-*
ioribus reverentiam, paribus concordiam, minoribus discipli-
nam, sibi ipsi castimoniam, pauperibus ac miseris compassi-
onem tribuat. Slowem, żeby się zá funkcyi wászey I. W W.
 Páństwo moie dáwne wrocily czásy, ktore byly zá czásu
Regis Pacifici Salomona, kiedy cále krolestwo iego w po-
 koiu zostáwáło, *habebat pacem ex omni parte in circuitu.*
 Habita-

Herb. Tit. Bellu

Herb. Tit. lex

Herb. Tit. De:
cima

Łochowski in.
Reg. Juris:

Habitabatq; Israel & Iuda, absq; timore ullo, unusquisque sub vite sua, & ficu sua. Kiedy zwady, kłutni, dysSENSYI, ktoreby wewnetrzny miály mieszác pokoy, nie bylo. *Non est satan, neq; occurfus malus.* Tego zász wszystkiego fundamentem bylá spráwiedliwość. *Audivit omnis Israel iudicium Regis, & timuerunt videntes sapientiam DEI esse in illo, ad faciendum iudicium. Daniel. 7.* Doyrzał Niebieskiego Trybunału Swięty Prorok. *Aspiciebam, donec throni positi sunt, antiquus dierum sedit, libri aperti sunt & iudicium sedit.* Własnie iákby ná Twoię weyrzał *Majestatem I. O. Trybunału,* á czy w nim nie *antiquus dierum & meritorum,* godny, y dawny *toties repetita gloria* zásiada Prezydent? I. W. Nayprzewielebniejszy IMość Xiadz WILXYCKI KANCLERZ GNIEZNIENSKI, y szczegulny nasz Dobrodziey. Przyzna kázdy, że zá funkcyi iego *Felices fuerunt docto sub Consule gentes.* Miło mi wspomnieć, czegoom się sam nápatrzył, iákos wiele serc I. W. Dobrodzieiu rozroznionych uspokoil, to *per privata iudicia,* to przez publiczne *in loco Majestatis* Kommisye, własnie *Rex* bo Balthasar *pacificus.* Zebrales obie w Herbowny twoy *Náscz auream gloriae & meritorum messem,* y *æterno complecteris omnia nexu.* Zá co Cie *in hac omnis felicitatis orbita,* godny w Kościele Bozym czeka honor. Wszak *non longo spatio fasces, & fascia distant.* Słowem to mi o Tobie I. W. Pánie mowic potrzebá, co *Velleius Paterculus* o wielkim nápisal Scypionie: *Vir avitis, Paternisq; virtutibus simillimus, omnibus dotibus, ingentiq; dignitate conspicuus, qui nihil in vita sua, nisi laudandum aut fecit, aut dixit, ac sensit.*

Claudio

Ovidius

Dániel. 13. Ledwo co mlody Dániel, spráwiedliwy zá niewinnościa Zuzanny uformował dekret, áz go zaráz *Seniores populi* między się biora: *Veni & sede in medio nostrum, quia tibi DEUS dedit honorem senectutis.* Do Ciebie idzie Apodofis I. W. Mości Pánie Stárosto Bełski, I. O. Trybunału wielki Marszałku. Osadziłá Cie doyrzala cnotá, y sedziwy rozum, kiedyc przez zgodna Elekcyá, *inter seniores populi virgam directionis,* Marszałkowska láske dał w reke. *Veni & sede in medio nostrum, quia tibi DEUS dedit honorem senectutis.* Záciiates *Olympiam*

honoris, ále zaráz olbrzymiskim krokiem wrodzona I. WW. Przo-
Claud dkow Twoich mániera: *Quorum per titulos grandes, per nomina má-
gnae Quiritum per merita, & magna vestigia fame, iuit honor. Mo-
Dares wiac sobie z Poeta: Mento canescant alii, nos mente: capillo, nos
animo: tempora certe virtutem, non prima negant, non ultima do-
nant. To mi do Ciebie I. W. Pánie przyidzie mowić, co ná-
Castriol. pisał Theodorikus Cesarz ná wysoka Prefekturę wiezdziacemu
Gwinizyuszowi: *Eligitur in Te nascendi laus, vivendi gloria, & cum
multa habeas ab Antiquis. meruisti placere de propriis. Poydziesz
daley per fasces & titulos I. W. Dobrodzieiu, pod Herbownym
Venat Fort. znákiem Twoim, bo: quo natura negat, Crux facit ire viam, á zá-
wsze poydziesz ná obronę Oyczyzny, y záchowanie w niey we-
wnętrznego pokoiu. A kiedyś I. W. Dom Potockich pierśi swo-
ich pro DEO Rege & grege nie zástawiał?**

Twoiá zás I. WW. Pánie Stárosta Wyszyński I. O. Try-
bunału Vice-Marzalku *longa praxi wypolerowana emula solis* (Pod-
kowa mowię) nie tylko *semitas Iustitiae*, równac, y prawu drogę
torować będzie, ále też *solito more conteret hostes Patriae*, á tym sa-
mym požadány w Oyczyźnie między Ziemiány uczyni pokoy. Tá
jest álbowiem w I. W. Domu Rzewuskich naturá, *pro aris & focis*
wiełkim záwsze meštmem *decertare*. Do Ciebie I. W. Dobrodzieiu
Auson *gloria Majorum* mowi: *Hac gradi re via, qua nos praecessimus omnes.*
Proverb. 20. Nápisal Duch S. *Rex qui sedet in solio Iudicii, dissipat
omne malum intuitu suo.* Krol ktory ośiadá sadowe stolice głownego
Trybunału, wszystko złe weyrzeniem swoim płaśza Iákofz, nie ma-
nie po BOGU dzielnieyszego, nád Páná spráwiedliwosci słuźacego;
bo ten pełna Máiestátu zrenica, *dissipat omne malum.* Wászá to I.
Neoter. WW. *utriusq;* Collegii Deputáci pochwałá. *Corona Curiae, ornamen-
Plin. Pol: tam urbis, splendor Patriae.* Wyściec to I. WW. Pánowie *Iustitiae so-
Valer. Max: les & maxima lumina Regni.* Wy iesteście *Quos secutura inuidebunt
etates; & longa adorabit posteritas.* Zásiadayze iuz szczęśliwie I. O.
Trybunale. *Conscendz solium gloriae, unde letitiam populi, solatia sub-
jugati hauriemus, Imago magni Tonantis est. quisquis Vindex scelerum.*
Niech ma BOG chwacę z Wászych sadow sieroty poćieche, Oyczy-
zná cáła wewnętrzny pokoy. Iá zás w pochwałách Twoich stáwájac
Ovidius. I. O. Trybunale skárżę się ná niedola moia z Poeta: *Non habent
maenas mea carmina vires. Nostraq; sunt meritis ora minora Tuis.*

Z BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

